

ניצוצי אורה מתורתם ודרכיהם של אבותינו ורבותינו הקדושים מאורי הדורות זיע"א

זכרון לצדיקים

ביום כ' טבת יום היא"צ של רבנו הרמב"ם הנשר הגדול רבנו משה בן רבנו מימון צוקללה"ה

□

כל דבריו דברי קבלה

כתב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (מהדורת לבוב שנת כת"ר עמ' מ"ו סי' תכ"ו):

אמנם משבא לידי ספר רבי' משה בן מיימון זצ"ל נשאלתי מאת כבודך שאלה זו אמרתי בליבי אשאל באורים ותומים ודבר מה יראני והגדתי לך וכאשר מצאתי סברתו על סברתי חלוקה חזרתי לדבריו כי **כל דבריו דברי קבלה** הם ואף אם מסברא בעלמא פסק רבינו כן מי אנכי וסברתי לבי כמלא נקב סדקית לא לחלוק על סברת רבינו כפתח האולם.

חכמת הרמב"ם גדלה עד השמים

כתב בשו"ת מהרשד"ם (יורה דעה סימן קצ"ב):

לענין שנת השמט' אנה לא חלק ידענ' ולא בלק ידענא אך ידענא כי **חכמת הרמב"ם ז"ל גדלה עד השמים** ובכל החכמות לו עשר ידיים גם חבור היד מעיד על מי שחברו שאין כמוהו **משעה שנחתם התלמוד עד עתה** ובכמה מקומות מפרקיו מראים חסידותו וקדושתו.

טועים כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינן בקיאין בגמרא

כתב בשו"ת הרא"ש (כלל ל"א סימן ט):

וכן טועים כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינן בקיאין בגמרא, לידע מהיכן הוציא דבריו, טועין להתיר האסור ולאסור את המותר. כי לא עשה כשאר המחברים, שהביאו ראיות לדבריהם והראו על המקומות היכן דבריהם בגמרא, ומתוך זה יכול לעמוד על העיקר ועל האמת. אבל הוא כתב ספרו כמתנבא מפי הגבורה, בלא טעם ובלא ראייה, וכל הקורא בו סבור שמבין בו ואינו כן, שאם אינו בקי בגמרא, אין מבין דבר לאשורו ולאמתו, ויכשל בדין ובהוראה. לכך לא יסמוך אדם על קריאתו בספרו לדון ולהורות, אם לא שימצא ראייה בגמרא. וכן שמעתי מפי אדם גדול בברצילונה, שהיה בקי בתלמוד סדרי, ואמר: תמהתי על בני אדם שלא למדו גמרא וקורין בספרי הרמב"ם ז"ל ומורים ודנים מתוך ספריו וסבורין שיכירו בהם. כי אמר: אני מכיר בעצמי, כי בג' סדרים שלמדתי, אני מבין כשאני קורא בספריו, אבל בספריו בהלכות קדשים וזרעים, אינני מבין בהם כלום, וידעתי שכך הוא להם בכל ספריו. נאום הכותב, אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

□□□

ביום י"ט טבת תרל"ב יום היא"צ של מרנא בעל הכתב סופר

מרנא רשכבה"ג רבנו אברהם שמואל בנימין סופר אב"ד ור"מ פרעשבורג בן מרנא רבנו משה צוקללה"ה בעל חתם סופר

להלן מתוך תולדותיו שנכתבו על ידי בנו בספר "חוט המשולש":

מה שפעל אבינו זצ"ל לטובת הכלל ואיך לחם מלחמות ה' צבקות תקצר היריעה מהכיל, הלא ידוע שהיה עומד בראש הצבא מיום שמילא מקום אביו והי' ראש המדברים בכל מקום והגם שהי' אז רך בשנים בכ"ו הגדולים שמו

עיניהם בו בכל דבר שבקדושה כי ידעו שהי' אתו ומסר נפשו תמיד כי מלבד שמקדמת דנא הי' כל ראשי ומנהיגי המדינה ושרי המלוכה מקום מושבם בפ"ב ושם הי' מטרפולין של המדינה ועי"ז גם מקום הפעולה לפעול וללחום נגד מהרסי הדת הפושעים שרוצים להפך הקערה על פניה, ונהרו אליו רבים מכל עבר ופינה ליקח עצה וללחום עבורם וכמה פעמי' עמד לפני הקיסר פערדינאנד ע"ה ואצל מלכינו החסיד יר"ה והרבה פעמים הי' אצל המיניסטער בדברים הנוגעי' לדתינו ודבריו עשו רושם גדול תמיד כי מלבד שידעו כי רבבות אלפי ישראל מדברים מתוך גרון גם ידעו והכירו גודל ערכו בעניני אלקית ואנושית, ופעם כשהי' לו אוידיעניץ מיוחדת אצל מלכינו החסיד יר"ה לערך חצי שעה ובבואו אל המלך אמר ששמח לקבל בארמונו איש גדול ורם המעלה כמוהו, ותמיד הי' יוצא בראש החלוצי ולא המתין עד שאחרים יתחילו ללחום והוא יהי' כהדין גרמיזא הבא באחרונה וכן עשה הן בדברים הנוגעי' לגוף והן בדברים הנוגעי' לממון הי' זריז ולא ראה מה יעשו אחרים אלא שקל כל דבר במאזני שכלו הצח וכאשר חננו השי"ת כן עשה והי' מתון במחשבה וזריז במעשה אם מצא הדבר נכון להוציאה מכח אל הפועל.

בשנת תרכ"ט פנים חדשות באו לכאן כי אף שזה יותר מארבעי' שנה הי' תמיד מלחמות ה' בין היראים ובין הפושעים בנפשותם אבל השאור שבעיסה התפשט ברוב הימים כ"כ והכה שורש פורה ראש ולענה עד שבשנה ההיא פעלו עולה אצל המיניסטער לקרוא עצרה כי עצור במילין לא יוכלו עוד מלגלות קלונם לפני כל עם ועדה גלוי וידוע לכל העמים ולעשות אסיפה הנקראת [קאנגרעס] ועל שלשה רגזה הארץ על בתי כנסיות וחינוך נערים ובתי מדרשות העומדים ברומו של עולם וראו פריצים ושמו עיניהם הרע עליהם לחללם, מפריצי עמנו יצא הרעה אוי לעינים שכך ראוות מעשי ידי גדולי ישראל טבועי' במים הזדונים בזדון לבם באין אונס באו בנחלתינו בני עמנו וכפל צערינו מאלו באו גוים נחלתינו והשחיתו והתעיבו תועבה בבית חיינו אבל מהרסוך ומחריבך ממך יצאו קשה יותר הרבה, וזלעפה אחזתני מרשעי' עוזבי תורתך אשר מצוים בה ועוזבים אותה, ולזה פירש אבא זצ"ל נכון במה שדקדקו חז"ל במזמור לאסף באו גוים בנחלתך וכו' קינה לאסף מבעי ליי, אבל הסבר הדבר כראות אסף כי באו גוים בנחלת ה' השחיתו התעיבו ושמו את ירושלים לעיים בחר הרע במיעוטו מרע ממנו **אם הי' באים מפריצי ישראל בנחלת ה' וטמאו היכל קדשו שזה די בזיון וקצף יותר וקשה יותר מאם באו גוים שלא יכלו להשחית פנימיות ישראל כ"כ כפריצי עמנו** לזה אמר המזמור ושמיח כי רך גוים באו נחלתך עכ"ד.

ועת לעשות לה' הי' כי הפרו תורתך וקינה לאסף אם יאספו אסיפה לפרפר מוסדות נחלת יעקב ע"כ התאזר אבינו זצ"ל כגבור הלציו והשתדל להוציא מכח אל הפועל את אשר חשב לעשות מיום שהושב על כסא אביו כאשר אמר לי שעסק עוד עם הגאון אמרי א"ש זצ"ל ליסד חברה כזו אבל יען כי אז עוד לא נפרצה פרצה כ"כ במדינה ע"כ הניח הדבר ועתה תיקן ויסד בצירוף שאר הגדולים המדינה את החברה "שומרי הדת" שתהי' נקודה אמצעי ותל תלפיות שהכל אלי' פונים בדבר הנוגע לכללות ישראל במדינתנו ועפ"י דעת גדולי ישראל יצאו ויבואו ראשי ומנהיגי חברה הזו ובאמת לא יאומן כי יסופר מה פעל ועשה חברה זו לטובת הכלל, ובעת התיסדותה מיד הי' נצרך לכסף מוצא כי כל ההתחלות קשות, וזריזין מקדימין למצוה ומיד הוציא אבא זצ"ל מכיסו תשע מאות זהובים ונתנן לחלוטין לצרכי החברה ואמר סך זה אני נותן בעדי ובעד בניי וחתניי יחי' ומי ראה אותו יוצא ולא יצא אחריו ע"כ כל מי שהיו באותו מעמד וגם הרחוקים סייעו בסיוע שיש בה ממש ובכסף הללו התחילו לנהג ולנהל את החברה.

וידוע שעל אבינו זצ"ל הי' עיקר סמיכת חברה הגדולה הזאת ובכל פעם שהי' נצרך לפעול לטובתה הן בגופו והן בממונו אמר הנני הנני והרבה פעמי' נסע לפעסט ולא חש על בריאת גופו ועל חולשת מזגו וגם לא על ממונו כי בכל נסיעה ונסיעה אשר עשה עלו ההוצאות ארבעה וחמשה פעמים ככה מאחר הנוסע, והרבה פעמים שלח לצרכי החברה כמה מאות זהובי' אם הי' נחוצים ולא ידע אתו מאומה בעת שלחו להכסף מהיכן יקחם כי לא הי' לפי יכולתו לפזר בתמידות הרבה כ"כ אבל שיהיו מצוה לא משהינן והוא שלח הנצרך ואח"כ אם היה באפשרו להשיג איזה סך מיחידי סגולה קיבלם ואם לאו הי'

המצוה כולה נקראת על שמו והניח מעותיו על קרן הצבי ישראל, ומלבד מה שפיזר מכיסו פעל הרבה אצל אחרים כי ה' דבריו נשמעים מאוד וכל א' ה' מתכבד מאוד לקבל איזה מכתב ממנו ואתייקור ב' למלאות רצונו במלואו וטובו ורבות נתקבצו על ידו לצורך כלל ישראל.

והנה לפני הקאנגרעס הזה ה' מן הצורך להתיעץ מה נעשה ביום שידובר על הקאנגרעס מעניני דתינו ובסידור תהלוכות קהלות ישראל ובפרט בעיקר הדברים ה' הכרה להיות בדעה אחת לאבינו שבשמים ותשועה ברוב יועץ ע"כ הסכים אבא זצ"ל בצירוף שאר גדולים לעשות אסיפה מכל רבנים ממדינת אונגארן וזיעבענברגען היראים את ה' כדי לשמוע דעתם ולהורות הדרך אשר ילכו דעפוטירטען אשר נשלחו מיראי ה', וכן נעשה ע"י מנהיגי חברת שומרי הדת.

ואגב ה' תכלית האסיפה ג"כ לתקן כמה תקנות טובות ובפרט לאסור איסור חמור על הוראות תלמידי הסעימנאר אשר אם מעשה שטן יצליח להקים אותו יהי כל הוראות שלהם אסור הן בדיני איסור והיתר והן בדיני אישות והן לבקש תורה מפיהם יען אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר המה ילכו לחרפת ודראון עולם כי מחטיאי נפשות בני ישראל המה, הוי לבונה בית לימוד בלא צדק להשים שמות בארץ שממון וחורבן התורה כמו שהנסיון מלמדנו במדינת איטאלי' ואשכנז אדם אחד מני אלף לא נמצא ראוי' להוראה שיוורה צדק כי הוא כמו"ץ אשר תדפנו הרוח גזור ואומר הלכה למעשה בקלות וחמורות ולא הגיע לשאל נפשו אינו שואל בהלכה ואינו נמלך במלכי רבנן גדולי המורים כי אין יראת אלקים נגד פניו רק יגבה לבו וכהדיוט קופץ בראש מתנשא לכל לראש ונגד בית אופל כזה ונגד תלמידיו הולכי חשכים שמו החכמים עיניהם להסיר ממשול מקרב עמם.

ואשרי עין ראתה אסיפה גדולה הזו כסנהדרי הגדולה היושבת בלשכת הגזית כי גדולי הדור קדושים חסידים צדיקים ואנשי מעשה כולם יחדיו נועדו, ולהיות כי ה' מן הצורך למנות נשיא וראש האסיפה אשר יסדר הענינים על מה אדני ההתיעצות הטבעו ולנהלה בסידור נכון ובפרט שיהי' איש אשר דבריו נשמעו מכל הצדדים ויהי' בידו להשוות הלבבות והדעות שייסכימו כולם לעיקר הענינים הנחוצים, ע"כ בפה אחד כאיש אחד שמו לנשיא האסיפה וראש לאריות את אבינו מאוה"ג זצ"ל זי"ע, אבל הוא לא רצה לקבל מרוב ענותנותו ואמר שאין ראוי להיות ראש לשועלים אף כי לאריות וגם בריאת גופו אין אתו וסירב הרבה אבל כל בני אסיפה ובפרט הגדולי' והזקנים הפצירו בו כי לו נאה ולו יאה ואחר שראה שלא יוכל לסרב עוד להגדולים נענה להם ראשו ועלה הבמתה ואף שלא ה' מוכן לדבר זה כלל וכלל כי לא עלה על לבו שימננהו אותו לראש האסיפה בכ"ז כדי שידעו כל בני האסיפה באר היטב תכלית האסיפה פתח בדרשה נפלאה וארוכה ודרש לערך ד' שעות דברים יקרים ונפלאים ומסולאים מפז דברים בעתם עת לעשות לה' והציע לפניהם את מעמד המדינה בתורה ויראת שמים וירדו דמעות כנחלים מגודל התעוררותו כאשר ערך לפניהם מה חפצם ורצונם של רשעי ישראל להרס כל הדת ולא די להם במה שהוציאו עצמם מן הכלל אלא על הכלל כולו יצאו ג"כ להשחית לבבות ולכלות כל הדת עד תומו ח"ו ע"כ מן החיוב ללחום מלחמת ה' צבאות כל מי שעוד ניצוץ יראת אלקים בלבבו ובראשם עיני העדה מורי התורה ולתקן תקנות טובות וישרות ליראי ה' והושבי שמו והאריך לפעמים מענין לענין וגם הזכיר הדבקות שבין רב לתלמידיו לכבוד תלמידיו הרבנים כשבעים איש שהיו באסיפה מלבד אלו שנשארו בביתם ובאסיפה לקחו חבל כמאתים וחמישים רבנים מגיבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה ללחום מלחמתה של תורה ומלחמת ה' שיערה והתעורר ג"כ האבות עורו ישינים משינתנם והקיצו נרדמים מתרדמתכם עמדו נא התעוררו נא לראות במעמד בניכם איך בצרה ובצוקה המה ומהרסיך ומחריביך ממך יצאו וכולם פה אחד באסיפה הסכימו ללחום ביום קרב.

ואבינו זצ"ל הבין ג"כ שישנם רבנים עניים אשר קשה עליהם ישיבתם בעיר פעסט ע"כ קיבע כשלשה אלפים זהובים מאיוה גבירים ממכריו הנאמנים לה' לחלקם בדרך כבוד מאוד להרבנים אשר לא ה' להם לכסף מוצא ובהצנע כדי שלא יודע לזולתם.

איזה ימים אחר אסיפה זו התחיל הקאנגרעס ואבינו זצ"ל לא שב לביתו רק ישב בפעסט כל ימי הקאנגרעס כי לא רצה לעמוד מרחוק במלחמת הדת הזאת ואם שטעם הכמוס אצלו לא רצה לישב בקאנגרעס ממש במושב תעורבות אנשים כזה וציווה לראשי הקהלה שלא יבחרו אותו אבל עכ"פ כל

העת שישבו אנשי הקאנגרעס ליעץ אוה למושב לו בפעסט ויום ולילה לא שקט והיו תמיד יוצאים ונכנסים מאנשי חיל אשר בקשו עצה ותושיה ממנו וגם הגדולים וראשים מצד שכנגדו באו אליו כי רצו שיתן ידו לעשות פשרה בין הכתות אבל אבינו זצ"ל השיב להם אין בידינו להניח אפי' מנהג קל ממה שנהגו עפ"י ותיקין וגדולי ישראל בעלי הוראה והתורה ואין אנו רשאים לזוז אפי' זיז כ"ש ורק שני דרכים לפנינו או כולו לה' ואם לאו תהיו קקרה ועדתו והבדלו מתוך העדה הזאת.

ואבינו זצ"ל היה שונא מאוד את הפוסעים על שתי הסעיפים כי ידע כי בנפשינו הוא שהמה מטעים הרבה את היראים, והי' רגיל לפרש קרא בתהלים "הטיבה ה' לטובים ולישרים" המה היראי' את ה' הטיבה עמם ע"י ש"המטים עקלקלותם" שאלו המטים מדרך ישרה ומראי' עצמם לעומדים בתוך "יוליכם ה' את פועלי און" שיתגלה קלונם ובין פועלי און יהי' נימנים ועי"ז יהי' "שלום על ישראל" כי הצבועים קשים יותר לנו.

דכירנא שסיפר לי אבא זצ"ל בשנת תר"ט בעת שארץ רעשה והתגעשה ומוט התמוטטו הממלכות ע"י המתפרצים מתחת אדוניהם אז גם נפרעו פרעות בישראל ובפעסט עמד איש בליעל ויסד עדה רעה בשמה רעפארמיגעמיינדע והמה בילו את הקודש לגמרי ותחת אשר ישמרו את יום ש"ק הקדישו את יום א' כנימוס שאר האומות, בהכ"נ ישבו אנשים ונשים בערבוביא וילדות נכריות עלו על הזוכן לברך ברכת כהנים וכדומה דברים שלא שמעו און מעולם ובשמעו גאון ישראל וקדושו בעל אמרי אש זצ"ל דבר זה פחד מאוד והתעורר את אבינו זצ"ל ושאלו למה שותק להגבלה גדולה הזאת אשר לא יעשה לא יוכל להבין זאת הלא עליו מוטל לצאת בראש ולעורר את שאר הרבנים ומי יוכל לראות בבלע הקודש כ"כ וכדומה דברים היוצאים מלב קדוש כמוהו.

והשיב לו אבא זצ"ל אל ידאג הדר"ג מאלו אשר בשם רעפארם יכנו עצמם וממעשיהם המשוגעים כי במדינתנו עוד לא ירדה האמונה אצל המון ישראל אחורנית כ"כ שישמעו לקבוע יום ש"ק על יום אחר או שאר מעשי משוגעים ההם ומי ישמע להם ואין מן הצורך ללחום נגדם כי הם כלים מאליהם וילכו לדראון עולם, רק אני מפחד תמיד מאלו אשר מודים ששבת הוא בשבת ובכ"ז מחללים אותו אשר אומרים שיש לנו תורה אבל הראשונים החמירו על עם בני ישראל והוסיפו הרבה תוספות מרובה על העיקר וקשה כה הסבל ומקילים בתקנות ומנהגי ישראל ומענה בפיהם שעי"ז יהיה נקל יותר לקיים ולשמור גופי התורה והמה מחזקים האילן ע"י שקוצצים הענפים וכדומה דברי מרמה, מאלו אני מפחד אשר אומרים שהם יהודי' רק שרצונם שהתורה יהי' לפי רוח העת ורוח שטות נכנס בהם לגרוע מגופי התורה במקום א' ולהוסיף שטות והבל במק"א כי אלו הם כמעבורת אשר עליו יעבורו העומדים בצד המים ובלוי מעבורת וגשר לא ישתגע אדם ולא יעלה בדעתו שירצה לילך על צד השניי' אבל אם יש מעבורת וגשר אזי הולך מצד א' על הגשר ומשם יוכל לבוא אל צד השני ועי"כ המה לסכנה עצומה ליראי ה' והושבי שמו, והשיב לו הגאון נכון דיבר הדר"ג ובזמנו דיבר החכם עדיף מנביא, והאמת כאשר הבטיח כן ה' הרעפארם כלה במעט זמן כי לא ה' משוגעים הרבה כ"כ וגם עתה עוד אינו בנמצא במדינה ואפי' באשכנז הוא רק בשנים ושלשה מקומות עיירות גדולות ואלו הקשים לנו ביותר ישנם בעו"ה הרבה יותר מדי.

בכל עת שפתותיו דובבות, דברי מוסר השכל לתלמידיו שלא המדרש עיקר אלא המעשה אשר יעשה אותו האדם וחי בהם כי תלמיד שאינו הולך בדרך הישר היא מחטיא את הרבים כי שגגת תלמוד עולה זדון, וגם הרבה להזהיר תמיד שלא יעסקו בחכמות חיצונות וכמה פעמים גזר גזירות חמורות ואסר איסורים על נפשם והבטיח שכל מי אשר ימרה את פיו יענש בעונש חמור או ידחה לגמרי מבית מדרשו וגם אסר להם באיסור חמור לקרות עלי העיתים מכותבי פלסטר ואפקורסות אשר מעינם מעין נרפש ומקורם מקור משחת, אלו אשר כותביהם המה פושעי ישראל כי כל אלו הדברים מקררים אהבת וחשקת התורה והתמדת לימודה ושאיני מינות דמשכי ושפחה תירש גבירתה ואחריתם עדי אובד ח"ו, ואם ראה שא' עושה כן אחר אזהרות דחאו לגמרי מביהמ"ד.

